

ne van eenig

ik aanhaalde
at — laat me
maar zeggen;
ons de rechte
en sterven des
gen.

Dat kan, zoo-
a Hij alleen.
e als de Mal-
ordeeld. Onze
enen schuldig
die toch ver-
k het van be-

lige Geest, om
ezus' lijden en
t van midde-
artoe gebruikt
e: gelezen, ge-
andere vormen
n we er zeker
it in de plaats
aken van den
het onvrucht-
lerij.

voor op onze
te achten. Dat
ien het helict
doen en af te
g van de ordi-
ebben we beide
eeren, ieder op
ods Woord ons

Werkmeester,
niet door
Werkmeester,
der, en in den
m behaagt zich

compositie als de
orden te behoo-
Heilige Geest
te brengen, te
besef van „wat
gebruiken — den
st om ons van

n natuurlijk in
alk een compo-
randmerkt wor-
illigste dingen“
metterdaad het
el woorden, en
een uitvoering
n te stellen met
Heeren op het

istonds niet ge-

twijfeld. In zóó-
het lijden des
ger zelf — „uit

woord en zang,
k, en uitbeelding
n groot verschil
r of zijn moeder
innig dankbaar
gevoelvol ver-
door een bloed-
naar een tooneel-
heiden zou zijn

der, is het ver-
erven van onzel

met weezin af-
rgauer Passions-
minste bezwaar
uitvoering der
pelijk. Want —

anking bij vrag-
an Jezus' lijden
ls met gezongen
zelve ons voor.
in Jesaja 53 en
derdaad uitbeel-
en sterven in de
iaansche lijden:

des Woords ge-
te althans beant-
anders dan één
des Heeren, in
levendig voor de
En wat doet de
haar psalm of
t op het Woord?
unst hebben dan
zonderlijk of in
nds tot hun stof
r Religie, dat we
nt de schoonste

sch gesteld, dat

woord, en, zoo ze hij het woord zich aansluiten,
rang en muziek, naar inhoud en vorm in over-
eenstemming zijn met de Heilige Schrift en met
den eerbied dien de heilichheid en teederheid der
stoffe eischen.

Doch in dit opzicht kan er tegen de Mattheüs-
passion wel geen bedenking rijzen.

Althans niet — om het overige nu maar buiten
beschouwing te laten — wat de woorden betreft.
Die zijn toch van begin tot eind aan de Schrift
zelve ontleend. Sterker nog: het is het Evangelisch
verhaal-zelf, gelijk de Schrift het geeft, dat ge-
zongen wordt.

Ik vertrouw, dat vrager zal inzien, dat, bij juist
onderscheiden, hier inderdaad alle bezwaar wegvalt.
B. F.

MUZIKALE KRONIEK

De Grosse C-Moll-Messe van Mozart te Haarlem.

Deze mis is een van de mooiste klassieke wer-
ken, die een Christelijke Oratoriumvereniging kan
uitvoeren; de Christelijke Oratorium Vereniging
te Haarlem komt dan ook voor haar avond van
11 Januari de eer toe van een uitstekende keuze,
en, in samenwerking met de Haarlemsche Orkest-
vereniging, en de solisten Jo Vincent, Di Moorlag,
Van Tulder, Ravelli, de lof van een voortreffelijke
vertolking, onder leiding van George Robert.

Ik hoop dat dit koor nog eens een aanwinst mag
boeken van bassen; niet enkel omdat het aantal
versterking vraagt (dat óók), doch omdat er in de
baspartij, in de samenklank der bassen als geheel,
te weinig kleur zit. Een enkel zanger met een
donker, gedegen, dragend geluidstimbere kan daar-
bij van meer waarde zijn dan een dozijn stemmen
van gelijk en lichter karakter.

Tusschen de zang van alten en sopranen was
hier en daar te veel verschil, bijvoorbeeld in het
slot van het Credo: „Et vitam venturi saeculi“.
Dat de alten zich inhielden of ingehouden werden
verdient, waar zulks noodig is, alle lof; maar
het onderscheid, dat ik hier bedoel, zit niet zoo-
zeer in de sterkte als wel in de manier van zingen,
schijnt me meer een psychisch verschil tusschen
de sopranen en de alten als groep. De alten zon-
gen soms al te bescheiden, men zou zeggen nu en
dan onzeker van zichzelf. De sopranen daaren-
tegen zingen er met groot zelfvertrouwen op los,
en loopen daardoor gevaar te veel te domineeren
in die passages waar iets sterker naar voren
komen niet onverantwoord is. De paedagogie van
den leider die zijn muzikale span uitstekend ment,
zal zeker de juiste middenweg vinden door links
wat strakker aan de teugels te trekken, en rechts
door een bemoedigend woordje wat aan te sporen.
't Is George Robert wel toevertrouwd.

Deze dingen doen aan mijn groote waardeering
voor wat ik gehoord heb, niets af; wie met een
erlisch oor luistert, hoort zonder uitzondering
in iedere vertolking van moeilijk werk het een en
ander dat nog beter zou kunnen, en ieder dirigent
die streeft naar een vlekkelooze uitvoering, ervaart
dat er in het muzikale hoogland gevaarlijke plek-
ken zijn, waar men bijna niet zonder kleerscheu-
ren voorbij komt, al stort men dan niet direct
in de afgrond!

Daarbij komt, dat ik wel grootendeels schrijf
voor menschen, die de uitvoering niet hebben bij-
gewoond, doch dat degenen die wel erbij betrok-
ken zijn, gaarne ook eens iets hooren over de uit-
voeringspraktijk, en liefst nog wat anders dan:
wat was het toch prachtig, en: het koor en de
solisten zongen met toegewijdeheid en zoo voort...

Een financieel voordeeltje heeft de Haarlemsche
C. O. V. aan dit concert niet gehad, integendeel:
er moet geld bij. Dat is jammer, doch zal wel
uitsluitend geweten moeten worden aan de peni-
bele tijd die het geld uitgeven voor concerten niet
in de hand werkt.

Het aandeel van de solisten aan dit oeuvre is
zeer ongelijk; de sopraan heeft een zeer belang-
rijke rol, en de bas behoeft zich slechts te laten
hooren in het Benedictus-kwartet.

Natuurlijk werd de mis gezongen, zooals ze
door Alois Schmitt, in samenwerking met het
bestuur der Dresdensche Mozartvereniging tot
een geheel werd gecompleteerd.

Oorspronkelijk toch heeft men hier met een
„Unvollendete“ te doen.

Deze Grosse Messe is een van de vele, thans
beroemde, muzikale scheppingen, die na een tra-
gisch en duister lot, aan de vergetelheid ontruikt
zijn. Meer dan honderd jaar heeft men naar dit
religieuze werk van Mozart (met het Requiem
het beste wat hij aan kerkelijke kunst gepresteerd
heeft) niet omgekeken.

Op 25 Augustus 1783 werd deze mis in de Room-
sche St. Petruskerke in Salzburg voor het eerst
uitgevoerd. Anderhalf jaar later gebruikt Mozart
grootte stukken ervan voor een oratorium „David“
en daarmee was het lot van zijn schepping voor
lange tijd bezegeld. De fragmenten werden wel
uitgegeven, en de partituur werd wel opgenomen

in de verzameluitgave van Mozarts composities,
maar over het Sanctus en Benedictus, die niet
opnieuw gebruikt waren, bekommerde zich geen
sterveling. Tot 3 April 1901. Op die datum werden
de bekende fragmenten van de C-moll-Messe op-
nieuw uitgevoerd, aangevuld op de wijze als aan-
gegeven is in de door Schmitt bij Breitkopf &
Härtel gepubliceerde samenvatting. Merkwaardi-
gerwijze vond die uitvoering plaats in een Luther-
sche kerk (te Dresden).

Specifiek Roomsche doet deze muziek ook niet
aan; Mozart schijnt in de tijd, waarin hij deze
mis opzette, vrij sterk onder invloed van Bach
en Händel te hebben gestaan. Er werkten trou-
wens meer vreemde invloeden. Het tweede deel
van het Gloria, n.l. „Laudamus Te“ is opera-
achtig aangepakt, en de overrijke coloratuur van
de sopraanzang kan licht zijn groote levendigheid
mede ontleend hebben aan Mozarts groote inter-
esse voor de Italiaansche opera. Daarnaast vindt
men in datzelfde Laudamus en in het eerste deel
van het Credo een motief van de „wereldsche“
Jupitersymphonie. Dat zat dus ook reeds in zijn
hoofd, want pas vijf jaar later, in 1788, werd deze
gecomponeerd.

Het is een bewijs voor Mozarts genialiteit, dat
hij naast zijn werken voor de opera en zijn in-
nerlijke bezigheid voor totaal andersoortige mu-
ziek zijn aandacht zoo kon concentreren op een
hij uitstek kerkelijk werk als de mis in C-moll
geworden is.

De invloed die anderen op hem hebben (en dat
zijn slechts de allergrootsten) reikt niet verder
dan tot zelfstandig componeeren in hun stijl, en
ontaardt nergens in overnemen.

Riemann heeft hem vergeleken met Schubert
en Mendelssohn; in zijn C-moll-Mis steekt hij veel
verder dan dezen af naar de diepte.

En hoe heeft Mozart nu zijn mis op 25 Augustus
1783 in Salzburg uitgevoerd, toen hij alleen het
Kyrie, Gloria, Sanctus en Benedictus klaar had,
en een stuk van het Credo? — Wie zal het
zeggen?

Schmitt onderstelt, dat hij het op dezelfde wijze
zal gedaan hebben als hijzelf, namelijk door het
fragment, dat af was, te completeeren met stuk-
ken uit vroeger door hem geschreven missen.

Dat is een onderstelling, die niet al te dwaas
is, maar meer is het toch ook alweer niet. Mozart
was bij tijden een geweldig vlug werker, en was
gewoon, zooals vele componisten, om op bestel-
ling te componeeren. Vlak na de uitvoering te
Salzburg heeft Mozart een buitengewoon drukke
tijd gehad door lesgeven en allerlei andere be-
slommeringen. Indien hij de ontbrekende gedeel-
ten van de mis toch nog heeft uitgewerkt, dan zal
dat grootendeels schetsmatig gedaan kunnen zijn,
en heeft hij misschien geen gelegenheid gevonden
aan het geheel behoorlijk aandacht te schenken.

Na 1785, toen hijzelf zijn mis geplunderd had
voor zijn oratorium (een haastbestelling) schijnt
hij er zichzelf ook nooit meer mee bezig te heb-
ben gehouden. Het Sanctus en Benedictus, twee
prachtgedeelten, die wel af waren vóór 1783, liet
hij eenvoudig liggen.

Het is dus geen wet van Meden en Perzen, dat
de Grosse Messe voorgoed uitgevoerd zal worden
in de vorm waarin Alois Schmitt haar gegoten
heeft.

Een voordeel is het, zoolang we geen verdere
aanwijzingen hebben, dat we op deze wijze een
volledige mis kunnen uitvoeren, en dat die mis
tenminste Mozartaansch gebleven is. Door Moz-
art is ze echter nooit zoo uitgevoerd; zelfs de
onderstelling van Schmitt laat weinig plaats voor
de toevalligheid, dat Mozart zijn fragmenten aan-
gevuld zou hebben met precies dezelfde gedeelten
uit vroeger werk als Schmitt daarvoor gekozen
heeft.

Zoo blijft de mogelijkheid bestaan dat de een of
andere historische vondst ons nog eens een uit-
voering doet geven van een Grosse Messe, af-
wijkend van de sedert 1901 door Alois Schmitt
gevestigde traditie. Terwille van de buitengewone
waarde kunnen we niet anders dan hopen dat dit
gebeuren zal.

JOH. LUIJKENAAR FRANCKEN.

ZENDING EN EVANGELISATIE

De Zending op de Synode.

II.

In een tweede en laatste artikel willen wij nog op
eenige zendingszaken, die op de synode te Middel-
burg werden behandeld, de aandacht vestigen.

Allereerst richten wij het oog naar Soemba.
Daar werd de behoefte gevoeld aan een doops-
formulier, geschikt voor de Soembaneesche ker-
ken. Reeds was op de synode van Arnhem een
concept daarvoor aanwezig, ontworpen door de
Afzonderlijke vergadering van missionaire diena-
ren des Woords op Soemba. Men voelde echter
daar, dat dit concept nader moest worden onder-
zocht; Prof. Honig werd aangewezen om verschil-

lende wijzigingen en aanvullingen aan het oordeel
der broeders te Soemba te onderwerpen. Van die
taak heeft hij zich gekwetend, en het resultaat van
het onderling overleg is geweest, dat de synode
van Middelburg nu het Soembaneesche doopsfor-
mulier unaniem kon aanvaarden.

Het is een mooi stuk werk. Wel vertoont het een
eigen karakter, maar zooveel mogelijk volgt het
toch den gang van ons doopsformulier. Het ligt
voor de hand, dat de bestrijding van Westersche
ketterijen er in ontbreekt; zoo is ook een ver-
dediging van den kinderdoop hierin niet opge-
nomen. Het is een verblijdend teeken, en het wijst
op den voortgang van den missionairen arbeid op
Soemba, dat een eigen doopsformulier werd be-
geerd en kon worden verkregen.

Gaan wij nu naar Java, dan willen wij iets zeggen
over de gezangen-kwestie, of liever over het zingen
van psalmen en gezangen. Een paar jaar geleden
hebben wij aan deze kwestie in deze rubriek reeds
een paar artikelen gewijd, maar wij moeten er nu,
zij het ook kort, op terug komen.

Gelijk wij ons wellicht herinneren, had onze
zending op Java in samenwerking met de zending
op Oost- en Noord-Java een liederenboek samen-
gesteld, te zingen in alle Javaansche kerken, waar-
in echter maar enkele psalmen waren opgenomen,
verstrooid door den bundel heen, alsof zij als ge-
zangen op één lijn stonden met de andere liederen.
Daarlegen was Ds K. van Dijk, toen te Keboe-
men, in ernstig verzet gekomen. Op de synode van
Arnhem is zijn protest behandeld, maar over die
behandeling is hij zeer slecht te spreken geweest.

En te zijner verdediging had hij nu op de synode
van Middelburg een Apologie ingezonden, welke
voluit in de Acta is opgenomen.

Deze Apologie is een merkwaardig stuk, bij het
lezen waarvan men zich afvraagt, wat op de Arn-
hemsche synode in deze zaak zich heeft afgespeeld.
Ds van Dijk zegt ronduit, dat aan die synode een
verkeerd prae-advies gegeven werd, omdat som-
mige personen aan de synode een zeer onjuiste voor-
stelling van zaken hebben gegeven, zoodat de sy-
node er toe gekomen is, om een handeling op het
zendingsterrein, die duidelijk in strijd is met de
uitgesproken bedoeling onzer kerken, te sanctio-
neeren. In plaats dat die handeling werd afge-
keurd, werd het doen van Ds van Dijk berispt.

En nog zou Ds van Dijk zich die onrechtvaardige
beoordeeling hebben laten welgevalen, indien niet
de synode van Middelburg geroepen was opnieuw
een uitspraak te doen in de kwestie van wat in de
vergaderingen der Inlandsche gemeenten op het
zendingsterrein, onder voorgang van de missio-
naire predikanten zou worden gezongen. Wij weten
niet of deze Apologie op de synode is voorgelezen;
het schijnt mij toe, dat alleen de commissie voor
de zendingszaken er kennis van nam; maar wij
hopen dat onze kerken, met name in Friesland,
dit waardige stuk zullen lezen; het is voor ons
inderdaad een raadsel, dat te Arnhem over Ds van
Dijk zoo onjuist kon worden geoordeeld.

Maar wij laten deze kwestie nu maar verder
rusten, en gaan over tot hetgeen de synode inzake
het zingen op ons zendingsterrein besloot. Dit be-
sluit luidt volgens art. 217 als volgt:

„De commissie adviseert het voorstel der Afzon-
derlijke vergadering van missionaire predikanten
op Midden-Java aan te nemen en derhalve te be-
sluiten:

Te dat voorloopig in de godsdienstoeffeningen op
het zendingsterrein gebruikt mogen worden het
psalmboek in de berijming van Ds van Dijk, en het
liederenboek, samengesteld door de verschillende
conferenties van zendelingen onder de Javanen; en

2e dat zij er op aandringt, dat de Afzonderlijke
vergadering van missionaire predikanten, in ver-
band met de synode van de Javaansche kerken op
Midden-Java, met de andere corporaties die onder
de Javanen arbeiden en met de Javaansche kerken
op Oost- en Noord-Java trachte te komen tot een
gemeenschappelijk liederenboek, waarin de 150
psalmen opgenomen zijn.”

Ds van Dijk had zich eerst met dit nu door
de synode aangenomen voorstel kunnen vereeni-
gen, maar was daarop later teruggekomen, zoodat
hij aan de synode voorstelde, dat alleen gebruik
gemaakt zou worden van de door hem op rijm
gebrachte 150 psalmen en „eenige gezangen“, ten-
minste voorloopig; en dat de Afzonderlijke verga-
dering van missionaire predikanten zou trachten te
komen tot een psalmboek, met eenige meerdere ge-
zangen, door de synode nader te beoordeelen.

Commissie VI, welke op de Middelburgsche sy-
node ook de zendingszaken onderzocht, bracht bij
monde van Ds Douma van Arnhem rapport uit
over deze beide voorstellen. Het schijnt ons toe,
dat dit rapport de beide voorstellen niet juist
heeft onderscheiden. Immers wij lezen in dat
rapport:

„Het verschil tusschen deze twee voorstellen ligt
hoofdzakelijk hierin:

1e de Afzonderlijke vergadering wenscht voor-
loopig beide gebruikt te zien...; Ds van Dijk
wenscht, dat voorloopig alleen gebruik gemaakt
worde van zijn psalmboek inclusief de 8 daarbij
opgenomen gezangen.”

Wij achten deze voorstelling in strijd met wat
de algemeene vergadering voorstelde en de sy-